

עירובין פד

משה שווערד

1. חידושי הריטב"א מסכת עירובין דף פג עמוד ב

אמר רב שניהם אסורים. דקסבר דשלשול זריקה תשמישתן שוה ואסרי ביה אהדדי

2. רבי עקיבא איגר אורח חיים סימן שעה סעיף ב

[מג"א ס"ק א] וכ"ה בגמ'. היינו מדפרכי' על רב בור מק"ל. אף דלזה בשלשל ולזה בזריקה גובה י' ובשלשול אפ"ה הדין דלרב שניהם אסורים ובס' נתיב חיים נדחק בזה שלא לצורך. ומ"מ קשה לי בההיא דעירובין פ"ד אלימא לחצר וכו' ואמאי רשותא דתרווייהי נינהו הא לחצר הוי רק בזריקה ולהמרפסת זריקת הפלגה ושלשול מש"ה נותנים לחצר אף דתוס' כ' דלמסקנא לרב ל"א בזריקה ושלשול ול"א בשלשול שניהם שווים היינו לרב דלא אזלי בתר נחותא יותר דכל דקשה לשניהם הם שווים. אבל לשמואל דאזלי בתר נחותא יותר דמש"ה לזה בשלשול ולזה בזריקה נותנים לזה בשלשול ה"נ לחצר נחת יותר דהוי לזה בזריקה ולזה בזריקה ושלשול ומלשון רש"י דזריקת הפלגה לא הוי כ"כ קש' כמו בזריקת גובה מש"ה זריקת הפלגה עם שלשול הוי בשוה עם זריקת גובה לחוד. אבל הא בתו' ד"ה בור מא"ל מבואר דאדרבא זריקת הפלגה קש' יותר ואח"כ דחו דהם שווים אבל מ"מ גובה אינו ק' מהפלגה א"כ ק'. וצ"ע:

3. רא"ש מסכת עירובין פרק ח - סימן ג

גמ' פשיטא לזה בפתח ולזה בפתח היינו חלון שבין שתי חצירות. לזה בזריקה ולזה בזריקה היינו כותל שבין שתי חצירות. לזה בשלשול ולזה בשלשול היינו חריץ שבין שתי חצירות. לזה בפתח ולזה בזריקה היינו דרבה בר רב הונא אמר רב נחמן. לזה בפתח ולזה בשלשול היינו דרב שיזבי אמר רב נחמן. לזה בשלשול ולזה בזריקה מאי. אמר רב שתייהם אסורין*. ושמואל אמר נותנין אותו לזה שבשלשול. והלכתא כרב (ר) דקיימא לן כרב באיסורי. (ש) ועוד דרב הונא ושאר אמוראי שקלי וטרי לתרוצי מתניתין אליבא דרב:

4. קרבן נתנאל מסכת עירובין פרק ח

[ר] דקי"ל כרב באיסורי. והא לאו מהלכות עירוב הוא דנימא הלכה כדברי המיקל ריטב"א. ועי' לעיל בפרק עושין פסין סימן ד' מ"ש רבינו א"צ לזה:

5. קרבן נתנאל מסכת עירובין פרק ח

[ש] ועוד דרב הונא ושאר אמוראי כו'. ותימה דהא כמו כן אמוראי שקלי וטרי אליבא דשמואל. וצ"ל דזה אינו ראייה ...

6. חידושי הרשב"א על מסכת עירובין דף פד/א

לאותן הדורים במרפסת. כלומר שהבתים פתוחים למרפסת, אבל אי אפשר לפרש הדורים במרפסת ממש, דמרפסת אינה אוסרת, וכדתנן לקמן (פה, ב) הנותן את עירובו בבית שער אכסדרה ומרפסת אין עירובו עירוב והדר שם אין אוסר עליו. ואף ע"פ שרש"י ז"ל פירש הדרין במרפסת כגון שיש בה דיוורין, לא במרפסת עצמה קאמר אלא דיוורין פתוחין לה קאמר, כנ"ל:

7. שו"ע אורח חיים - סימן שעה

(ב) אם לא עירבו יחד ויש בחצר תל או עמוד שהוא משותף בין שניהם, אם אינם גבוהים י"ט הרי אלו נחשבי' בין החצר ובין המרפסת ושניהם אסורים להוציא שם כלים שבבתים. ואם הם גבוהים מקרקעית החצר י"ט (ובתוך עשרה למרפסת) (טור) והם בתוך ד' טפחים למרפסת, בני מרפסת מותרים לפי שתשמישו (להם) בנחת מלבני החצר. ואם היו רחוקים מהמרפס' ד"ט או יותר, אע"פ שגבוהים עשרה (מן החצר לתוך עשרה למרפסת) (טור), הרי אלו בכלל החצר והמרפסת; לפי ששניהם אפשר להשתמש בהן על ידי זריקה, לפיכך שניהם אסורים להוציא שם כלים ששבתו בבתים עד שיערבו:

8. ביאור הלכה סימן שעו סעיף ב

שאינן אדם אוסר על חברו דרך אויר - עיין מ"ב דהסכמת הפוסקים הוא כדעת ההגה"ה דהוא דוקא במופלג ד' והאחרונים הקשו מהא דסימן שע"ה דבני מרפסת אוסרין על בני חצר אף במופלג ד' וראיתי שכבר הקשה זה בחידושי הרשב"א בנדפס מחדש ותירץ **דהתם כשעשו התל בשותפות ובחול משתמשי בו שניהם דרך החצר** הלכך לאו תשמיש אויר לחוד הוא כ"כ שם בתירוצו בתרא עי"ש והב"ה כוון לדבריו מעצמו ע"ש:

9. רבי עקיבא איגר מסכת עירובין דף פד עמוד א

אילימא לחצר ושרי אמאי רשותא דתרווייהו נינהו. תמוה לי הא לחצר הוי בזריקה לחוד, ולמרפסת זריקת הפלגה ושלשול, מש"ה נותנין לחצר, אף דהתוס' כתבו דלמסקנא לרב לאחד בזריקה ושלשול ולאחד בשלשול שניהם שוים, היינו לרב דלא אזלינן בתר נחת יותר, דמה"ט לזה בשלשול, ולזה בזריקה, דכל דקשה לשניהם שניהם שוין, אבל לשמואל דאזל בתר נחת יותר, דמה"ט לזה בשלשול ולזה בזריקה נותנים לזה בשלשול ה"נ לחצר נחת יותר דהוי לזה בזריקה ולזה בשלשול וזריקה. ומלשון רש"י דזריקת הפלגה לא הוי קשה כמו זריקת גובה, מש"ה זריקת הפלגה עם שלשול הוי בשוה עם זריקת גובה לחוד, אבל הא בתוס' ד"ה בור מא"ל, מבואר דס"ל דאדרבא הפלגה קשה יותר מגובה ואח"כ דחו שהם שוים, אבל מ"מ גובה אינו קשה יותר מהפלגה א"כ קשה כנ"ל, וצע"ג, וד' יאיר עיני.

10. שערים מצויינים בהלכה

כיון דכי מליא שריא, כי חסרא נמי שריא.
יש לדקדק, מאי סברא הוא לומר כן.
וביאר הריטב"א, דהכי פירושו כיון דבבין
השמשות היה מליא ומותרת לבני המרפסת,
כי חסרא נמי שריא דאמרינן דשבת כיון
דהותרה הותרה, ופרכינן דאדרבה, כיון
דודאי הוא דמיד תחסור דהא תמיד ממלאין
ממנה, ובכה"ג לא שייך לומר כיון דהותרה
הותרה דהא עומדת לחסור, ומתוך דטבלא,
בפירות מוקצין, ולא קיימא לחסור.

11. חידושי הריטב"א מסכת עירובין דף פד עמוד א

והא חסרה. פירוש וכי חסרה הויא לה, למרפסת בשלשול ולחצר בזריקה וקשיא לרב, ופרכינן כיון דכי לא חסרה שריא כי חסרה נמי שריא אדרבה כיון דכי חסרה אסורה כי לא חסרה נמי אסורה. ומסתבר לי דבהא פליגינן דאנן פרקינן דכיון דכי לא חסרה בבין השמשות שריא לבני מרפסת כי חסרה נמי שריא דאמרינן דשבת כיון דהותרה הותרה, ואפילו למאן דפליג בהא לעיל (י"ז א') במכילתין לענין מחיצות שבת, הכא לגבי תשמיש בני חצר ובני מרפסת בדבר המשותף בין שניהם מודה הוא דלמאן דשרי ליה בבין השמשות לדידיה יהבינן ליה בכוליה שבת, ופרכינן דאדרבה אפילו למ"ד בעלמא דשבת הואיל והותרה הותרה שאני הכא דעבידא דחסרה ולהכי נמי קיימא וכיון שכן מעתה חשבינן ליה כמחוסר ורשות שניהם שולטת בו ואסרי אהדי.

12. בית הבחירה (מאירי) מסכת עירובין דף פד עמוד א

ונשוב לביאור הסוגיא והוא שעל סמך אחת מן הדיעות שהזכרנו הקשו לרב מבור ותירצוה בבור מלא מים שנמצא שתשמישו לבני מרפסת בנחת שהרי אין צריכין בה לשלשול שהרי אף המים בתוך עשרה להם ולא עמד תירוץ זה שהרי מ"מ מתחסר הוא בדלייתו ונמצא שיבא לידי שלשול ואף אם אין חסרון מביאות לידי נמיכות עשרה שיצטרך בו לשלשול חוששין בה ואוסרין בה **ומ"מ במים נובעין מיהא כל שמימיו בתוך עשרה למרפסת יש מתירין לבני מרפסת שאין כאן חסרון וכן מצאתיה לקצת חכמי הדור ואיני מודה בכך שאף הנובעים מתחסרים הם ברוב דלייה ואע"פ שאינם מתחסרים מכל וכל מ"מ קרובים הם להתחסר למעט שיעורם מגובה עשרה לפחות מעשרה וכל שבא לידי חסרון מ"מ אסור** שאין נותנין את דברנו לשיעורין ...

13. שו"ע אורח חיים - סימן שעב

(טז) חריץ שבין שתי חצרות, עמוק עשרה ורחב ארבעה, אין יכולין לערב יחד אפילו מלא תבן וקש, כל זמן שלא בטלן; ואם היה מלא עפר וצורות, אפילו סתמם שלא בטלן, צריכים לערב יחד (וע"ל סי' שנ"ח סעיף ב'): הגה - י"א דאם מלאם בפירות סתמא בטלן לה, דדרכן לעשותן שם אוצר (הגהות אשרי):

14. מגן אברהם סימן שעב

כח (פמ"ג) (מחה"ש) אוצר. והואיל וכן אסור להתחיל להסתפק מהן בשבת כמ"ש סי' של"ג (שם) ומשמע דס"ל דבטול לשבת א' סגי ועס' שנ"ח ס"ב, וקשה דבגמרא דף פ"ד מוקי לה בפירות טבלים משמע דבשאר פירות אסור ע"ש וע"ק על רמ"א דהא פסק בסי' של"ג דמותר להסתפק ממנו א"כ הוה ליה דבר הניטל בשבת ואינו ממעט וע"ק דאי מתרמי ליה אורחים מותר לפנותו ולמה ימעט וצ"ע:

15. משנה ברורה סימן שעב

(קכה) לעשותן שם אוצר - לאיזה זמן ולא להסתפק ממנו ועיין במ"א שמפקפק על דין זה וכן בביאור הגר"א הסכים לדבריו דזוקא בפירות טבלים שהוא דבר שאין ניטל בשבת ולכן סתמא מבוטל הא שאר פירות שמותר להסתפק מהם סתמא אינו מבוטל:

16. תרומת הדשן סימן סז

שאלה: שקין שיש בהן מעות מונחים בתיבה, שרי להניח עליהם חגורות או שאר חפצים שאינם מוקצים, וכן ליקח מעליהם או לאו?

תשובה: יראה דשרי, והכי מוכח בפ' כיצד משתתפין / ערובין פד ע"א. דמוקי ליה התם בבור מליאה פירות של טבל דמוקצה הן, כדמפ' התם. ואפ"ה שרי לבני מרפסת להשתמש ע"ג הפירות שבתוך הבור, כדמוכח התם. וכעין זה מצאתי שהעתיק אחד מהגדולים משום ר"ם דמותר ליגע במעמד שלפני ארון הקודש, אפילו בשעת שהנרות דולקות עליו. דאע"פ שהוא תשמיש מוקצה אין אסור ליגע במוקצה, רק שלא יטלטל ע"כ. ולפי"ז צריך להתיישב שפיר בהא דמייתי אשרי פ"ק דביצה הירושלמי, דכופין כלי על ביצה שנוולדה ביו"ט כדי שלא תשבר, וצריך לזהר שלא יגע הכלי בביצה. ואמאי הא שרי ליגע במוקצה אפילו בידים? ודוחק לומר כיון דביצה דבר המתגלגל הוא, אם היה הכלי נוגע בה א"א היה שלא יזינה ממקומה. עיין במרדכי פ' במ"ט, דמחלק כה"ג לענין קנים, משום דמתנענעים / שמא צ"ל: דמתנענעים. אלא נראה לחלק, דהתם כיון דהנחת הכלי על הביצה היא לצורך הביצה, הוי / שמא צ"ל: דהוי דבר המוקצה ולכן אסור ליגע בו. אבל בנ"ד, וכן הנהו דמייתי ראייה מינייהו, כוליהו ההנחה והתשמיש אינו אלא לצורך דבר שאינו מוקצה, ולכן אפילו אי נגע ע"י הנחה במוקצה שרי. והכי חילקו התוספות פ' כירה בשם ר"י / שבת דף מג ע"ב ד"ה דכ"ע, / לענין טלטול מן הצד שמיה טלטול או לאו. וכן הוא שם באשרי ובמרדכי ע"ש.

17. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שח סעיף מב

דבר שהוא מוקצה (קנה) מותר ליגע בו, ובלבד שלא יהא מנענע אפי' מקצתו ...

18. שו"ע אורח חיים - סימן שח

(ג) כלי שמלאכתו לאיסור, מותר לטלטלו, (ואם נשתמש לאיסור בבין השמשות כגון נר שהודלק ע"ל סי' רע"ט), בין לצורך גופו כגון קורנס של זהבים או נפחים לפצוע בו אגוזים, לחתוך בו דבילה; בין לצורך מקומו דהיינו שצריך להשתמש במקום שהכלי מונח שם, ומותר לו ליטול משם ולהניחו באיזה מקום שירצה; אבל מחמה לצל דהיינו שאינו צריך לטלטלו אלא מפני שירא שישבר או יגנב שם, אסור: הגה - כל מוקצה אינו אסור אלא בטלטולו, אבל בנגיעה בעלמא שאינו מנדנדו, שרי. ולכן מותר ליגע במנורה שבבית הכנסת שנרות דולקות עליו, או בתנור שדולק בו אש. וכן מותר ליקח דבר היתר המונח על דבר מוקצה (מרדכי פ' כל הכלים וריש ביצה ורבינו ירוחם ח"ג והמגיד פכ"ה ות"ה סי' ס"ז וכל בו סוף דיני שבת). וכן מותר לטלטל דבר מוקצה ע"י נפוח, דלא הוי טלטול אלא כלאחר יד, ולא מיקרי טלטול (תשובת מהרי"ו):

19. משנה ברורה סימן שח

(יז) אבל בנגיעה בעלמא וכו' - עיין בסימן ש"י ס"ו ובמ"א שם דהיכא דהנגיעה היא לצורך דבר המוקצה כגון שכופה כלי על המוקצה לשמרה צריך לזהר שלא ליגע בה והגר"א שם בביאורו פסק כהרב המגיד דנגיעה בכל גווני שרי אם לא יבוא לנדנדו ע"י הנגיעה וכ"כ בדה"ח:

20. דף על הדף עירובין דף פד עמוד א

בגמ': הכא בבור מלא פירות עסקינן, והא חסרי, בטיבלא.
בתרומת הדשן (ח"א סי' ס"ז) דן אי מוקצה מותר בנגיעה מבלי שיטלטלנו, והוכיח מסוגיין דשרי, דהכא הכא
אוקימנא דהפירות הם טבל שהן מוקצה ואסורין בטלטול, ועם כל זה בני מרפסת משתמשים על גבי פירות, הרי
דאף דהן מוקצה כיון דאינו מזיזן שרי ליגע בהן ולהניח עליהם. והובא להלכה ברמ"א סי' ש"ח ס"ג.

ועיי"ש במשנ"ב מפמ"ג דלהניח על המוקצה שרי אף אם המוקצה מתנדנד, דהוי טלטול מן הצד, כיון דאינו נוגע
במוקצה רק ע"י דבר אחר. אבל לנגוע במוקצה בידי מותר רק אם אינו מזיזו.

כתב דכל זה כאשר ההנחה והתשמיש הוה לצורך דבר שאינו מוקצה, וכמו כאן בגמ' אבל להניח חפצים על
המוקצה לצורך דבר המוקצה כגון כלי ע"ג ביצה אסור.

וכתב בשו"ת יביע אומר (ח"ז או"ח סי' לו אות א), דהתה"ד שלמד דשרי ליגע במוקצה ולהניח עליו
חפצים מכת דברי הגמרא כאן, שפיר חילק בין אם זה לצורך דבר המוקצה או לצורך דבר שאינו מוקצה,
אבל באמת מקור הדבר הוא מדברי הגמ' בשבת (קנא ע"א) דעושינן כל צרכי המת בשבת ובלבד שלא יזיז
בו אבר, וא"כ מבואר דאף לצורך דבר המוקצה מותר, אם לא שיש חשש שבנגיעה יתנועע מעט כמו
בביצה אסור עיי"ש.

כתב המחבר (סי' שע"ב סעיף ט"ו) חריץ שבין שתי חצירות כו' וכתב שם הרמ"א י"א שאם מלאם כפירות סתמא
בטל לה, בדרכן לעשותן שם איזה ותמה שם במג"א (ס"ק כ"ח) דלכאורה כאן מבואר דרך בפירות טבלים מהני
דהם מוקצים, הא בשאר פירות חיישינן שמא יפנה אותם ולא בטל להו.

ותירץ בהגהות נתיב חיים וז"ל ולק"מ דהתם חולית הבור עם הבור אינם כי אם עשרה ברוחב ד', שהם ביחד
ק"ס טפחים, ושיעור נפח כזה אין עליו שם אוצר, שהרי אוצר קטן מחזיק ט"ו סאין, שהוא אמה על אמה ברום
אמה וג' אצבעות, לפי חשבון המקוה כמו שכתב כל זה במג"א סי' של"ג, שעולה רט"ו טפחים. משא"כ חריץ
שבין ב' חצירות מחזיק יותר מדאי, שפיר יש לומר שעושה אוצר בתוך החריץ ולכן אסור לפנות ע"כ.

21. שערים מצויינים בהלכה

דף פד: שתי גזוזטאות כו' שתייהן
אסורות. פרש"י שתייהן אסורות
למלאות, מפני שרשות שתייהן שולטות בו,
וכגון שעשו אותה מחיצה בשותפות כו'. ופ"י
הריטב"א דאם בני גזוזטרא התחתונה לא
שיתפה עצמה בהמחיצה עם בני העליונה,
א"כ הם משתמשים שלא ברשות וגזל הוא,
ושייכה לבעלים. וביותר ביאור כתב המאירי,
דכמו שאדם הבא לדור בחצר השייך לאחד,
בלי רשותו של בעה"ב אינו אוסר על
בעה"ב, כמו כן אלו שבאים לדלות מים
העליונה גזל הוא ואין אוסרים עליהם. ועיי'
כזה בתוס' לעיל (פג: ד"ה קס"ד).

22. רבנו פרץ על עירובין דף פד/ב

שתייהן אסורות עד שיערבו. פי' לפי שרשות שתייהן על המחיצה שמשלשלין בנקב שלה הדלי לפי שאותה מחיצה
נעשית בשותפות כדמוקי לה לקמן (פ"ח א') והכא תשמיש זה לעליונה בשילשול ולתחתונה בזריקה גובה
ובשילשול שנוטלין דלי שלהם וזורקין למעלה על המחיצה ויורד לנקב ומשלשל וקתני שתייהן אסורין וכ"ש לזה

בשילשול ולזה בזריקה לחוד, ומכאן ראייה למאי דפ"ל דהכא משמע דפריך לשמואל אבל לרב דאמר שניהם אסורין נחא ואע"ג דהוי לזה בשילשול ולזה בזריקה ושילשול, וא"ת אמאי לא חשבינן ליה כפתח לעליונה דהא סמוך לפתח הבית הוא הגזוזטרא שדולין דרך שם והיכי אסרי עלייהו בני (עליונה) [תחתונה] בזריקה, ויש לומר כיון דעיקר תשמיש של גזוזטרא הוא ממלוי המים ומילוי המים הוא למטה מעשרה ולא מיקרי כפתח לעליונה ולעיל נמי גבי בור חשיב ליה תשמישו בשילשול לבני המרפסת אע"ג שחוליא שסביב הבור הוא תשמישה כפתח למרפסת שהיא גבוה י' טפחים כגובה המרפסת מכל מקום פריך תלמודא שבני החצר יאסרו עליהם כיון שתשמיש המילוי הוא נמוך י' טפחים מן המרפסת והוי לזה בשילשול ולזה בזריקה וכן משם ראייה דלזה בשילשול לחוד ולזה בשילשול וזריקה בגובה לא הוי כלזה כפתח ולזה בזריקה דאל"כ מאי פריך בור מאי איכא למימר והלא הוי לבני המרפסת בשילשול לחוד ולבני החצר בזריקה גובה ובשילשול אלא ש"מ כדפ':

23. רש"י מסכת עירובין דף פד עמוד ב

כגון דקיימי בגו עשרה דהדדי - שאין עליונה גבוהה מתחתונה עשרה, ואף על גב דאכתי לזה בקשה ולזה בנחת הוא, שיש מקצת זריקה עם השלשול, ואמר שמואל לעיל דכל תשמיש שהוא נחת לזה מזה נותנין אותו לנחת - לא תיקשי, דטעמא דהכא לאו משום תשמיש, אלא משום דכיון דבגו עשרה דהדדי קיימי - אין רשות שלישית לזו בלא זו, ואפילו לזה בפתח ולזה בזריקה, שאין חלוק רשות ביניהן, וכי אמרינן רשות שלישית הסמוכה לשתיים לזה בנחת ולזה בקשה ניתנת לזה בנחת - הני מילי היכא דשתי הרשויות חלוקות בגובה עשרה, כגון חצר ועלייה, וכגון שתי חצירות המובדלות עשרה בגובה קרקעיתן, או מחיצה עשרה ביניהן, או חריץ עשרה.

24. מהרש"א חידושי הלכות מסכת עירובין דף פד עמוד ב

בד"ה כגון דקיימו בגו עשרה כו' אע"ג דאכתי לזה בקשה כו' שיש מקצת זריקה כו' עכ"ל צ"ע אם נאמר לזה במקצת זריקה ושילשול ולזה בשלשול מקרי לזה בקשה ולזה בנחת לשמואל א"כ אמאי נחא ליה לשמואל מתניתין דחולית הבור אפילו בלא מליאה פירות כמ"ש התוס' לעיל הא תקשי ליה סיפא דפחות מכן לחצר דהיינו שהחוליא משהו פחות מי' אמאי ה"ל לחצר כיון דה"ל לחצר מקצת זריקה ושילשול ולעלייה בשלשול לחודיה ה"ל לעלייה בנחת ולחצר בקשה ויש ליישב בדוחק ודו"ק:

25. יד בנימין

שלא יחא להם השתמשות בהגג ורק איהו נחא ל"י לאישתמושי צ"י, ולכך לא אסרי צני רה"ר עלי' להשתמש בהגג, ומיירי שהמרפסת מגופפת למעלה כלומר שיש לה כמין מחינה אלא שיש לה פתח באמצע המחינה בעשר אמות, דאי לאו מגופפת הרי כיון שאין המרפסת גבוהה י"ט מהארץ הו"ל כרמלית וא"כ לא יועיל הסולם הקבוע כיון דאקור לטלטל מכרמלית לרה"י דהגג רה"י הוא, ומ"מ ה"י לה פתח באמצע י' אמות לרה"ר ולכך ע"י פתח הוי אסרי צני רה"ר עלי' שנכנסין שם אלא שהסולם הקבוע מתירו, ולזה מייתי עכ"פ בגמ' ראי' דאי לאו הסולם הוה אסרי צני רה"ר על המרפסת, א"כ ע"כ היינו משום דהוא צמוך עשרה דהדדי קיימי אסרי אהדדי, כן מצואר בהריטב"א צפ"י רש"י, ועי' עוד צרש"י ד"ה לאו משום.

שם בגמ', גג הסמוך לרה"ר נריך סולם קבוע וכו', |מפירש"י ז"ל מצואר דה"ק גג שאינו מוקף לו חצר שלמטה מכל צידו אלא צידו א' של גג יוצא לרה"ר וסתם גג גבוה י"ט מן הארץ ויש שם מרפסת דלא גבוהה י"ט מרה"ר ועולין ממנה לגג, והגג הוא צפחות מעשרה למרפסת דכי ענד ל"י סולם לעלות ממרפסת לגג גלי אדעמי דמסלק מיני' אח צני רה"ר

והגה לעלם הדבר מה שזני רה"ר אסרי על
זני חנר כזר תמה צריטצ"א דהאיך יאסרו
זני רה"ר הא מצואר בשלהי פרקין דיש דין
גזל בשבת וכיון דלא שייך הגג להם היכי מצי
לאסור, ועוד דא"כ כל מצוי או חנר שהוא סמוך
לרה"ר לא ליהני ל"י הכשר דהא אסרי ל"י זני
רה"ר ואנן קי"ל דלא מיחסרי אלא בשיש שם
פירצה ציותר מעשר, ועיי"ש שכי לתרץ דשאני
תשמיש גג או מרפסת דלא חשיב כולי האי לחנר
וכי משתמיש זני זני רה"ר בחול לא קפדי
עליהו והו"ל כמינר שהחזיקו צו רבים צרשות,

משא"כ בחנר ומצוי שמשתמשין צו חדיר מן
הדיוורין הסמוכין להם וכי משתמשים צהו זני
רה"ר אנן סהדי דקפדי ולא מחלי וכיון שכן
אין נוח לאסור עליהם דגזל הוא וכו', וכעיי"ז
במוס' רבינו פרץ ח"ל: "וי"ל דלא דמי דבחנר
יש צו תשמיש קצווע לצני הצית ותדירים שם
חמיד משו"ה צטלי תשמיש דרה"ר ולא מצי
אסרי עלה אצל בגג אין כ"כ תשמישן של זני
המרפסת חדיר וצקל מפקיעין זני רה"ר תשמיש
דזני העליי שעל הגג, ועיי"ש.

26. רש"י מסכת עירובין דף פד עמוד ב

בכומתא וסודרא - שרגילין לתת עליו בחול כובעין ומעפורת ותשמיש נוחה והגון הוא להם למשאוי קל כזה, ואף על פי שאינו ראוי להם לכיתוף משאוי כבד, כדאמר ביציאות השבת (שבת ח, א): תשעה חזו לכתף, אבל עשרה לא הני מילי - למשאוי כבד, ומיהו, לכומתא וסודרא חזו, כשבני אדם עייפין בימות החמה נוטלין כובעיהן וסודרן מראשיהן עד שיפוח הרוח בהן הלכך אסרי עלייהו ואפילו לא קיימא מרפסת בגו עשרה, ולא דמו לרשות שבין שתי חצירות לזו בפתח ולזו בזריקה - דחצר לאו תשמישתיה בהני כובעים קלים, אלא בכלים כבדים וכי גבוה כותל עשרה - לא חזי לתשמישתיה דחצר ונותנין אותו לזה שבפתח, אבל לבני רשות הרבים - חזו, ואית דמוקי להא דרב נחמן בגג פחות מעשרה, ואי אפשר, דאם כן הוי ליה כרמלית, דכל רשות שרחבה ארבעה ואינה גבוהה עשרה אצל רשות הרבים - כרמלית היא, וכיון דהכי הוא - סולם מאי מהני, ואני שמעתי: בגו עשרה דהדדי - שאינו רחוק מרשות הרבים עשרה, ואי אפשר לומר כן, שלא שיערו חכמים עשרה לשבת אלא בגובה, ולא שיערו ארבעה אלא במשך.

27. שו"ע אורח חיים - סימן ב

(1) אסור לילך בקומה זקופה, ולא ילך ד' אמות בגילוי הראש (מפני כבוד השכינה), ויבדוק נקביו...

28. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רפב

ואסור לקרות ה בראש מגולה

29. מגן אברהם סימן רפב

ה (פמ"ג) (מחה"ש) בראש מגולה. זה קאי אקטן וכ"כ בד"מ דאלו גדול בלא"ה אסור כמ"ש סס"ב ועסי' קנ"א ס"ו, ומיהו י"ל דדוקא לילך אסור אבל לעמוד ולישב שרי וכ"מ ביומא ד' כ"ה וע"ש בתוספות ד"ה והא בעינן:

30. ט"ז אורח חיים סימן ב

(ה) (פמ"ג) ולא ילך בגילוי הראש. עמ"ש סימן ח' ס"ב מזה ונ"ל דה"ה אם רוכב ע"ג בהמה או יושב בעגלה הוא כמהלך דהא אמרינן ספ"ק דקידושין רוכב כמהלך דמי:

31. בכור שור מסכת שבת דף קיח עמוד ב

(לאו"ח סי' כ') גמ' תיתי לי דלא סגינא ד' אמות בגילוי הראש. וכ"ה בקידושין דף ל"א (ע"א). וכתב הב"ח הביאו המג"א (ס"ק ו') דה"ה פחות מד' אמות וראיתו ממ"ש הרמב"ם ושאר פוסקים הקדמונים בסתם לא יגלה ראשו אפי' פחות מד' אמות עכ"ד וא"כ מדבריהם יש ללמוד נמי דלאו דוקא הילוך אלא אפי' בקומה וישיבה צריך ליזהר דהא סתמא כתבו וכן משמע מתשו' רש"ל סי' ע"ב דהמנהג להקפיד אפי' בישיבה, וכן משמע להדיא דעת הט"ו סי' ח'

סק"ג וסי' ע"ד סק"ב ובעל ס"ב לא עיי"ש ומ"ש בגמ' ד' אמות כתב הב"ח דהוא לאו דוקא. ונראה דכן משמע בגמ' סוכה דף כ"ח (ע"א) דקאמר לא הלך ד' אמות בלא תורה ואח"כ קאמר לא מצאו אדם וישב ודומם וכן בתענית דף כ' (ע"ב) ובמגילה דף כ"ח (ע"א) אהא דלא הלכתי ד"א בלא תורה פרש"י שהיתה שגורה תמיד גרסתו בפיו ע"כ וזה אינו תלוי בד' אמות אלא דלאו דוקא. ע"ל דפשיטא בשבתו וקומנו לא היה פוסק מלימודו אבל בהלוך שהיה צריך לתת מחשבתי על הדרך שלא יכשל מ"מ לא הלך ד' אמות שהוא שיעור מקום בלא תורה ולכן לענין גילוי ראש וקומה זקופה פשיטא בשבתו וקומנו היה נזהר אבל בלכתו היה צריך לזקוף קומתו לראות הדרך וכן לגלות ראשו קצת דהרמב"ם היה בכיסוי נגד העינים שלא יביטו מרחוק כדמוכח לקמן דף קנ"ו (ע"ב) מ"מ היו נוהרים שלא ילכו ד' אמות שהוא שיעור מקום. ומ"ש המג"א סי' רפ"ב סק"ח להוכיח מתוס' יומא דף כ"ה (ע"א, ד"ה והא בעינן) דעמידה מותר בגילוי הראש נ"ל דהרמב"ם וסייעתו ס"ל כתי' השני שבתוס' שם וס"ל דכשהממונה נטל המצנפת מעל ראשו היו חביריו מכסים ראשו בידיהם וגם לתי' הראשון שבתוס' יש ליישב דלהכי דייקו שגנאי לעמוד בעזרה בלא מצנפת ולא כתבו לשון בגילוי ראש כלשון הגמ' אלא כיוונו לומר דאע"ג דכיסוי ראשו בידים מ"מ גנאי הוא בעזרה בלא מצנפת רק בכיסוי ארעי ולכן העיקר לאסור בכל גוונא. והספר באר היטב נתן טעות לפני המעיינים שכתב שם בשם רש"ל דאיסור גילוי ראש הוא דוקא תחת אויר הרקיע עכ"ל ואין כן דעת שום פוסק קדמון או בתרא אע"ג דרש"ל כתבו בשם י"א מ"מ במסקנתו משמע להדיא דלא ס"ל הכי ופשיטא לטעם שכתב הט"ז משום חוקת הגוים אין מקום לסברא זו דאדרבה עיקר החוק שלהם בשבתם וקיימם בבית ולא בהילוכם בדרך אלא אפי' לטעם הגמ' והרמב"ם וסייעתו שהוא משום שהשכינה למעלה מראשם אטו באויר הרקיע תליא מילתא ולכן ישתקע הדבר ולא יאמר.

ופשוט דלצורך כגון להקדושה שנראה מתוך מעשיו דלאו כחוקותיהם הם הוא שרי וכן משמע בעירובין דף פ"ד (ע"ב) דאמרינן בשרבים מכתפים בכומתא וסודרא פרש"י שמסירים כובעם עד שיפיה הרות, ובכה"ג נראה דראוי ליהדר שלא ילך כך ד' אמות, ואפשר דהיינו דקמשתבחה רב הונא דאפי' לצורך כה"ג היה עכ"פ נזהר שלא ילך ד' אמות אבל במרחץ נראה דאפי' מדת חסידות אין בו וראיה ממס' דרך ארץ (פ"י) דאמרי' התם בכניסתו למרחץ מסלק את כובעו כו' ובר"ח גריס בצאתו ג"כ ואח"כ מניח את כובעו ואין לומר דתחת הכובע היה לו איזה כובע דק דהא בפ' כל כתבי (ק"כ ע"א) כדחשיב י"ח כלים לא קחשיב על הראש כ"א מעפורת וכובע והמעפורת היה מסיר תחלה בכניסתו למרחץ כמ"ש לעיל בגמ' דף ט' ע"ב עיי"ש ברש"י ומ"מ ראיתי מדקדקים במרחץ מניחים מטלית על הראש וכן נהגתי מעודי.

32. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן ב

אם מותר לילך בגילוי ראש לצורך פרנסתו ב' דר"ח אייר תשל"ד. מע"כ הנכבד מוה"ר הלל ארלנגער שליט"א. הנה בדבר שצריך מע"כ להשיג משרה שצריך להפגש עם בעלי המשרד שאומרים לו שיצטרך שם להוריד כובעו מעל ראשו ולישב בגילוי הראש בלא כיפה שקורין יארמולקע שאם ילבש שם כיפה לא יקבלוהו לעבודה שם, והמשתדל עבורו אומר שיהיה היזק גם לו על זה שהשתדל עבור אדם כזה שלדעתם לא יהיה מסוגל, ואחר שיתקבל אומרים לו שיוכל לישב שם עם כיפה, והוא צריך להמשרה לפרנסתו שם בדענווער שלא מצוי להשיג משרה אצל אינשי שלא יקפידו על זה אם מותר.

הנראה לע"ד דמותר דהא לדינא בגמ' ולרוב השיטות הוי גילוי הראש אף לילך בשוק רק מדת חסידות אבל כזו שכל אדם צריך להתנהג במדת חסידות עיין במג"א סימן צ"א ס"ק ג' והאריך במחצה"ש סימן ב' ס"ק ו' ומהרש"ל בתשובה שהביא הט"ז סימן ח' ס"ק ג' ובד"מ סימן ב' אות ב' שהביא כן מכלבו בשם הר"מ ואף להזכיר שם שמים בגילוי הראש כתב תה"ד בפסקים סימן ר"ג שאינו יודע כל כך איסור מפורש עיי"ש **ובהגר"א סימן ח' סעיף ב' האריך ואסיק שאף להזכיר הזכרה בראש מגולה אינו מדינא עיי"ש, שלכן אף שכיון שכבר הנהיגו זה בכל ישראל לא גרע ממנהגי ישראל קדושים וודאי לא עדיף מעשה ממש דלהפסד גדול אינו מחוייב דאונס ממון הוא אונס לגבי מ"ע = מצות עשה =** עיין בסימן תרנ"ו שיותר מחומש א"צ לבזבז על מצוה ובמג"א ס"ק ז' כתב בשם הרי"ו דעד עישור נכסיו חייב וגם ע"ז מביא בשם הב"י שאינו יודע מנין לו, וא"כ כ"ש בגילוי הראש שאינו עשה דתורה ואף לא עשה דרבנן אלא מנהג טוב שאונס ממון הוא אונס, והשגת משרה שהוא לפרנסתו הוא הפסד גדול יותר אף מחומש שאינו מחוייב.

אבל שיטת הט"ז שם דאיכא איסור במקומותינו שהוא חוק העכו"ם שא"כ הוא לאו שאונס ממון אינו אונס שמן הראוי להחמיר כמותו אף שפליגי עליו דהא טעמו הוא טעם גדול ועיין באגרות משה ח"א דאו"ח סימן א' שדחקתי בטעם המג"א, מ"מ במקום הפסד גדול כזה יש לסמוך עלייהו, ובפרט במדינתנו בזה"ז שברור שלא מצד חוקיהם עושים זה אלא משום דכן נקל להו יותר, וכדחזינן ששום איש ממדינה זו הולך בכובע בשוק דשומרי תורה נמי אין הולכין בכובע אלא ביארמולקע דקה ואף בחורף שקר בחוץ לילך בלא כובע תיכף שבאין לבית חולצין הכובעים ומלבישין יארמולקע, וא"כ ודאי בשביל זה גם הנכרים אין הולכין בכובעים כשחם גם בחוץ ואף כשקר בחוץ ומוכרחין לילך בכובע בחוץ כשבאין הביתה פושטין הכובעים, וכיון שהם אינם צריכין לילך בכסוי הראש יושבין בגילוי הראש, אבל לא שהם יושבים בגילוי ראש מצד קפידת איזה חוק דלכן ליכא בכאן סברא הט"ז ולכן לכו"ע הוא רק זהירות מצד המנהג הטוב והקדוש לנו שלא חמיר זה מעשה שהפסד ממון הוא אונס כדלעיל. והנני ידידו מברכו, משה פיינשטיין.